

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN PÄÄTÖS YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN ARVIOINTIMENETTELYN SOVELTAMISESTA

Torniojokisuun tulvasuojelu

9.7.1999 (Dnro 5/431/98)

HANKKEESTA VASTAAVA

Tornion kaupunki ja Haaparannan kunta

HANKKEEN KUVAUS

Torniojokisuun jääpatojen aiheuttamien tulvien suuret vahingot Tornion ja Haaparannan kaupungeissa v. 1990 olivat lähtökohtana nyt esillä olevalle tulvasuojeluhankkeelle. Lapin ympäristökeskuksen tekemässä ja 3.11.1997 päivätyssä suunnitelmassa ratkaisuksi esitetään kriittisten jääpatoalueiden mittavaa ruoppausta. Ruopattavan väylän pituus olisi kuusi kilometriä, syvyys 5,5 m ja leveys 50 m. Väylä estäisi jääpatojen muodostumista ja mahdollistaisi väylän avaamisen satamajäänmurtajalla ennen jäiden lähtöä. Väylä tulisi vesiliikenteen käyttöön ja parantaisi myös alueen veneilymahdollisuuksia. Rakennettavaa väylää voisivat käyttää yli 1350 tonnin alukset, mutta väylä olisi pääosin muuta tarkoitusta kuin kauppamerenkulkua varten.

Ruoppausmassoja tulisi suunnitelma-asiakirjojen mukaan noin 870 000 kuutiometriä ja ne läjitettäisiin osittain saariin ja osittain merestä pengerretylle alueelle. Läjitysalueet Selleenlahdella sekä Leppikarin ja Pukulmin saarien eteläosissa ovat yhteensä 51,5 hehtaaria. Suomalais-ruotsalaiselta rajajokikomissiolta lupaa on haettu kuitenkin myös massojen sijoittamiseen merialueelle. Merialueelle tapahtuvasta läjityksestä ei ole esitetty tarkempia tietoja.

Tornion-Muonionjoen sivuvesistöt on koko joen mittaisella alueella suojattu koskiensuojelulain nojalla voimalaitosrakentamiselta. Valtakunnallisiin suojeluohjelmiin sisältyviä kohteita toimenpidealueella ei ole. Valtioneuvoston 20.8.1998 hyväksymään ehdotukseen Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston Suomen kohteista sisältyy Perämeren kansallispuisto Kemin ja Tornion alueella. Tälle alueelle tulvasuojeluhankkeella ei näyttäisi olevan arvioitavissa olevia vaikutuksia.

KUULEMINEN

Rajajokikomissiolle tehdystä hakemuksesta annetut lausunnot

Naturvårdsverket on antanut asiasta lausuntonsa rajajokikomissiolle 17.9.1998. Lausunnon mukaan hanke edellyttää ympäristövaikutusten arviointia. Lisäselvityksiä vaativia kysymyksiä ovat hydrologiset muutokset, sedimentaatiomuutokset, kalasto- ja vesieliöstövaikutukset sekä linnustovaikutukset.

Norbottenin lääninhallituksen lausunnossa rajajokikomissiolle 14.8.1998 pidetään todennäköisenä veden virtauksen muutoksen seurauksena eroosio- ja sedimentaatiomuutoksia, jotka vaikuttavat jokisuiston luonnonmukaiseen kehitykseen ja sen kasvillisuuteen. Lääninhallitus katsoo, että Ruotsin lainsäädännön mukaan tulee laatia ympäristövaikutusten arviointiselostus.

Kammarkollegiet lausunnossaan rajajokikomissiolle 28.8.1998 viittaa Norbottenin lääninhallituksen lausuntoon ja esittää, että hakemusta täydennetään ympäristövaikutusten arvioinnilla.

Fiskeriverket pitää ruoppauksia mittavina ja toteaa lausunnossaan rajajokikomissiolle 1.7.1998 ruoppauksen aiheuttavan merkittävää samentumishaittaa. Samentuminen ja mahdollinen kalojen vaelluskäyttäytymisen muutos aiheuttaa haittaa kalastukselle, mutta yleiseltä kannalta katsottuna vaikutuksia kalastolle pidetään kohtuullisina.

Haaparannan kunnan yhdyskuntarakennelautakunta puoltaa hakemusta tietyin ehdoin. Sjöfartsverketillä ei ole huomautettavaa hakemuksen johdosta.

Pohjanlahden merenkulkupiiri toteaa rajajokikomissiolle 27.5.1998 antamassaan lausunnossaan, että suunnitelman mukaiset ruoppaustyöt muuttavat oleellisesti väylän syvyyttä, leveyttä ja väyläalueeseen tarvittavaa vesialuetta sekä arvioi vesiliikenteen luonteen ja määrän aluskokoineen kasvavan huomattavasti. Merenkulkupiiri esittää, että suunnitelmaa tulisi täydentää väyläsuunnitelmalla, jossa määritellään väylän kulkusyvyys, merkintä, keski- ja reunalinjat sekä onko kyseessä veneväylä vai -reitti. Merenkulkupiirin mukaan venereitti sopisi paremmin tälle hankkeelle, koska suistoalueella kiintoaine todennäköisesti laskeutuu aiheuttaen ongelmakohtia.

Ympäristöministeriö katsoi lausunnossaan 9.10.1998, että suunnitelmia tulisi täydentää tarkentamalla käytettävät ruoppausmenetelmät ja läjitysalueet sekä arvioimalla ruoppauksen ja läjitysten virtaus-, vesistö-, eliöstö-, kalasto- ja maisemavaikutukset.

Suomen ympäristökeskus toteaa lausunnossaan ympäristöministeriölle 30.9.1998 Torniojoen olevan yhden Euroopan suurimmista säännöstelemättömistä joista, joka on arvokas suojelukohde, tärkeä lohijoki sekä merkittävä siian ja meritaimenen kutujoki. Ruoppaushanke on mittava. Ruopattava väylä mahdollistaisi suurempien kuin 1350 tonnin alusten kulun. Lausunnossa arvioidaan, että massojen läjityksessä olisi kustannussyistä käytettävä myös läjitystä syvänealueelle veteen. Vesistö- ja kalatalousselvityksissä on todettu avovesikaivun mahdolliset haitat, mutta suunnitelmassa veteen läjityksen vaikutuksia ei ole kuvattu. Suunnitelman mukaan Tornionjoen veden virtaus tulee paljolti siirtymään ruopattavaan väylään. Virtausmuutoksien ja niiden kerrannaisvaikutusten tarkastelua pidetään suotavana.

Lapin työ- ja elinkeinokeskus toteaa lausunnossaan 9.6.1998, ettei hankkeella ole merkittäviä kalataloudellisia haittavaikutuksia, kun työt tehdään mahdollisimman paljon talviaikaan.

Lapin ympäristökeskus puoltaa hakemusta tietyin ehdoin. Tornion kaupungin ympäristö- ja pelastuslautakunta puoltaa myös hakemusta tietyin ehdoin.

Kuuleminen ympäristövaikutusten arviointimenettelyn harkinnassa

Lapin ympäristökeskus on tehnyt Torniojoen tulvasuojelusuunnitelman. Ympäristöministeriö on määrännyt 15.10.1998 tuolloin voimassa olleen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen (792/94) 9 §:n perusteella Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen yhteysviranomaiseksi.

Lapin ympäristökeskuksen lausunnossa 18.12.1998 todetaan, ettei harkinnanvarainen YVA ole tarpeen, koska hankkeesta ei aiheudu merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Lapin ympäristökeskuksen mukaan hankkeen eri vaihtoehtoja on tarkasteltu riittävästi ja myös selvilläolovelvollisuus on riittävässä

määrin toteutettu.

Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus on kirjeessään 7.4.1999 ympäristöministeriölle esittänyt ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/94) 6 §:n nojalla, että ympäristöministeriö päättäisi arviointimenettelyn soveltamisesta Torniojokisuun tulvasuojeluhankkeeseen.

Ympäristöministeriössä 1.7.199 pidetyssä tilaisuudessa kuultiin Tornion kaupungin, Haaparannan kunnan sekä Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskusten edustajia hankkeesta ja sen vaikutuksista.

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN KANTA

Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen (268/1999) 6 §:n hankeluettelon mukaan arviointimenettelyä on sovellettava tulvasuojeluhankkeissa, joiden hyötyala on vähintään 1000 hehtaaria ja meriväyliin, jotka rakennetaan yli 1350 tonnin aluksille ja on tarkoitettu pääosin kauppamerenkulun käyttöön. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä ei sovelleta suoraan hankeluettelon mukaan Torniojoen tulvasuojeluhankkeessa.

Hanke sijaitsee taajaan asutun alueen läheisyydessä ja sillä on valtioiden rajat ylittäviä vaikutuksia. Ruotsin vesilain mukaan hanke edellyttää ympäristövaikutusten arviointia.

Ruoppausmassojen määrä, noin 870 000 kuutiometriä tulisi olemaan huomattavan suuri. Hanketta voidaan massojen määrän osalta verrata kiven, soran tai hiekan ottoon, johon on sovellettava ympäristövaikutusten arviointimenettelyä, kun otettava ainesmäärä on vähintään 200 000 kiintokuutiometriä.

Vaelluskalojen tuotantoalueena Tornionjoki on erittäin tärkeä mm. lohelle, meritaimenelle, vaellussiialle ja nahkiaiselle. Töiden aikainen veden samentuminen ja mahdollinen kalojen vaelluskäyttäytymisen muutos aiheuttaisivat haittaa kalojen nousulle ja kalastukselle. Ruopattava väylä tulisi merkittävästi muuttamaan virtausolosuhteita. Veden virtauksen muutoksesta seuraisi eroosio- ja sedimentaatiomuutoksia, jotka vaikuttaisivat monihaaraisen jokisuiston luonnonmukaiseen kehitykseen ja sen kasvillisuuteen. Ruoppausmassojen läjitysalueet ovat pääosin vesijättöalueita ja kosteikkoja. Ruoppauksen ja läjityksen kasvillisuus-, kalasto-, linnusto- ja maisemahaitat ovat todennäköisesti merkittäviä.

Edellä todetut ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskuksen esittämät hankkeen ominaisuuksiin, sijaintiin ja vaikutusten luonteeseen liittyvät tekijät huomioon ottaen Torniojoen tulvasuojeluhanke aiheuttaisi todennäköisesti laadultaan ja laajuudeltaan ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun asetuksen 5 §:ssä lueteltujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä haitallisia ympäristövaikutuksia. Hankkeeseen on siten sovellettava ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 4 § 2 momentin perusteella ympäristövaikutusten arviointimenettelyä.

SOVELLETUT OIKEUSOHJEET

Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 4, 6 ja 19 §.
Asetus ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 6, ja 8 §.

MUUTOKSENHAKU

Tähän päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Valitus saadaan tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen. Valitusaika on 30 päivää tiedoksisaannista. Liitteenä olevasta valitusosoituksesta ilmenee, miten muutosta haettaessa on meneteltävä.

Lainsäädäntöjohtaja, Hallitusneuvos Simo Mäkinen

Ylitarkastaja Jukka Matinvesi

LIITE: Valitusosoitus

JAKELU:

Päätös: Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus

Jäljennös:

Tornion kaupunki

Haaparannan kunta

Tiedoksi:

Lapin ympäristökeskus

Suomalais-ruotsalainen rajajokikomissio